

General Survey of Modern Sanskrit Writers' आधुनिकसंस्कृतलेखकानां सामान्यं सर्वेक्षणम्

Sanskrit Honours

4th Semester

C-9

Section - D

Dr. Jagamohan Acharya
Assistant Professor
Department of Sanskrit
Kharagpur College

पण्डिता क्षमाराव
महिला लेखिका

जन्म- १८९०

मृत्यु:-१९५३

पिता – पण्डित:शङ्कर पाण्डुरङ्ग:

पुत्री- श्रीमती लीलाराव दयाल

कृतयः

उत्तरसत्याग्रहगीता

(१९३१ तः १९४४ पर्यन्तम् घटनावलीः)

सत्याग्रहगीता

(१९३१ अब्दे जातं
गान्धी-अरविन् सन्धिः)

सत्याग्रहविषयोपरि

उत्तरजयसत्याग्रहगीता

(भारतस्य स्वतन्त्रतायाः
वर्णनम्)

कृतयः

शङ्करजीवनाख्यानम्

- १७ उल्लासः
- १९३९ बम्बईतः प्रकाशितम्
- पितुः शंकरपाण्डुरङ्गस्य जीवनं चरित्रं च

विचित्रपरिषद्यात्रा

- लघुपद्यात्मकम्
- अनन्तशयनयात्रा उपरि

कृतयः

महाकाव्यम्

(महाराष्ट्रस्य महापुरुषत्रयाणां उपरि आधारितम्)

- श्रीतुकारामचरितम्
- श्रीरामचरितम्
- श्रीज्ञानेश्वरचरितम्

आत्मकथा

- महात्मागान्धिनः व्यक्तित्वेन तथा चिन्तनेन प्रभाविता
- वाल्यकालतः पितुः वियोगं जातम्
- कनिष्ठपितुः गृहे कष्टेन पठितवती
- गीतायाः तत्त्वाधारेण राष्ट्रस्य नवजागरणार्थं काव्यं रचिता

काव्यविशेषता

- सरलभाषा
- यथार्थतायुक्तं लेखा
- वर्णनानिपुणः
- सौन्दर्यबोधः
- अलंकारवैचित्र्यम्
- सामाजिकभेदस्य विरोधः
- ग्रामीण जनस्य व्यथा
- प्रसादगुणयुक्तम्

काव्यविशेषता

- मनुष्यस्य चरित्रं तस्य मानविकस्य परिचयः । न तु जाति अथवा जीविका ।
- सामाजिकचित्रणं न केवलं प्रासङ्गिकं अपितु अद्यापि जीवितम् ।
- वैचारिकतायाः बोधः अद्यापि ग्रहणीयः ।
- मानवीय संवेदनायाः चित्रं ।
- स्त्रीचरित्रवर्णनायां धूरीणा ।

उदहरणम्

- दीनां पाहिविभो त्वमेव शरणं नान्यः शरण्योऽस्ति मे
प्राथ्यैवं वनिता प्रजातपुलका प्रोद्वीक्ष्य मूर्तेर्मुखम् ।
ईषत्स्मेरमिदं स्थितं परवशा वाष्पायमाणेक्षणा
ब्रह्मानन्दमहार्णवे क्षणमहो मग्नेव राराजते ॥ (मीरालहरी, पूर्वखण्ड- १९)
- भेदः कृतो मनुष्येन न छात्रा समदर्शिना ।
शीलं चिह्नं सुजातस्य न जातिर्न च जीविका ॥ (ग्राम्यज्योतिः)

धन्यवादः